

ГОСПОДАРСЬКО- ЧОВШЕРАТИВНЕ ЖУРНІЛІТЬЯ

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЧАСОПИСУ »НАШЕ ЖИТТЯ«
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER »OUR LIFE«

Ч. 1.

Авгсбург, липень 1947

Рік I.

Слово до читачів

Переглядаючи сторінки наших часописів і журналів, можемо заважити в них одну хибу, один поважний недолік: наша преса замало місяця присвячує господарсько-соціальним справам, тоді коли в чужій пресі господарсько-соціальні проблеми займають одно з перших місць. Зокрема тепер, в час великої господарської повоєнної руїни, в час, коли світ, за посередництвом своїх найкращих політично-економістів, шукає шляхів до господарської відбудови, коли ві: держави роблять усе можливе, щоб привести щоденне життя своїх громадян до нормального рівня, треба й нам цим справам присвятити трохи більше уваги.

У нас є ще особливо важлива проблема — це питання нашого переселення, питання яке дуже тісно зв'язане не лише з загально-українською проблемою, але й загально-світовою. І це питання треба більше спотуляризувати, бо, — ніде правди діти, — тільки наша переселенська центральна — Головна Українська Переселенська Рада і її виконавчий орган — Центральна Переселенська Управа — змагається з матеріальними труднощами, які не дозволяють їй розгорнути належно свою роботу, одну з найважливіших у нашему теперішньому суспільному житті. А причини в тому, що широкий загал нашого громадянства ще не доцінює тієї роботи як слід. Вкінці справи нашого внутрішнього життя, нашої внутрішньої сили, а саме: як нам бути на еміграції, які форми придумати, щоб якнайбільше наших скітальців могло стати господарськими підметами, а не лише предметами, тобто, щоб якнайбільше людей мали власні господарства, а якнайменше працювало як наймані робітники. Ще важливіша справа майбутньої форми нашого господарського ладу на рідних землях.

Це все справи, які вимають окремою висвітлення, вияснення, дискусій і знання.

Тимчасом у нас багато дискутується над різними вузько-партийними, або загально політичними справами, над справами культури, мистецтва, літератури, релігії, філософії, виховання, спорту, зате дуже рідко чути голоси дискусій на економічні чи соціальні теми. Всі названі ділянки людською знання дуже важливі, але не менш важливими є різні господарські чи соціальні проблеми.

Приглянуся лише добре до сучасної світової політики, то побачимо зразу, що всі так звані ідеологічні спори, чи інтереси, це здебільшого лише серпанок, що затуляє правдиві причини, тобто різні чисто господарські справи, чи як дехто називає «грубі матеріальні інтереси», за які часто проливається кров мільйонів людей. Майже всі війни, за винятком може хрестоносних походів, починаються звичайно тим, що одна з держав нападає на другу, щоб захарбати її територію, захопити або знищити її промисловість чи ціле господарство.

Вистачить згадати, що перша і друга війни мали в основі стремління Німеччини розширити свої господарсько - промислові впливи воєнною силою. Проти цього виступили держави, загрожені в своїх інтересах німецьким імперіалізмом. Війна мала врятувати світову рівновагу...

Тепер знов бачимо подібні чисто господарські причини, що не дозволяють успішно закінчити хоч би одну мирову конференцію. Іран і нафтові концесії, Палестина і Дарданели та доступ Росії до Середземного моря, Суезький канал і питання Далекого Сходу, робітничі страйки це все господарські питання, які стають одночасно і найважливішими політичними проблемами світу.

Сьогодні суспільно-громадські й господарські взаємовідносини, що в'яжуть між собою як індивідуальні господарства, так і цілі народи,

привели до витворення окремою поняття світовою господарства, світової одної держави.

Суспільні відносини між людьми на ґрунті їхньої господарської чинності, розглядає окрема наука — політична економія, теорія народного господарства, яка в свою чергу розпадається на цілу низку теоретичних і практичних дисциплін. А весь процес економічного життя можемо звести до таких головних видів: продукція або виробництво, обмін, розподіл вироблених дібр і народного доходу та споживання. У зв'язку з тим можемо суспільно-господарське життя організувати на різних принципах, приватно-капіталістичних, державно-суспільних, кооперативних і т. п. Розвиток господарсько-суспільного життя залежить від географічного положення, підсоння, морфологічної будови землі та природних багатств. Від господарсько-політичної системи залежить знов рух людности, релігійні і національні відносини, розвиток культури, освіти, соціальні відносини...

Це все ті проблеми, що вимагають від нас підійти до них близче, розглянути їх простудіювати їх, бо без знання і розв'язки цих питань не можемо говорити про такі великі речі, як... будова держави.

I тому ми з великою присмішкою прийняли пропозицію Об'єднання Українських Кооператорів видавати один місячний додаток до «Нашого Життя» п. з. «Господарсько-Кооперативне Життя», в якому можна було б обговорити хоч найважніші господарські проблеми нашого внутрішнього характеру.

Випускаючи в світ перше число «Господарсько-Кооперативного Життя», просимо одночасно всіх наших економістів, кооператорів, господарників — науковців-теоретиків і фахівців-практиків, — до співпраці в цьому нашому скромному додатку, що виходить з ініціативи Об'єднання Українських Кооператорів і який згодом повинен стати самостійним органом, чою від щирою серця бажаємо.

Редакція «Нашого Життя»

ПІД ПРАПОРОМ КОНСТРУКТИВНОЇ ПРАЦІ

Відірвана від Рідної Землі 250-тисячна маса українського народу, позбавлена можливості повернутися на Батьківщину, вірна добрій традиції конструктивної праці — властивий кожній морально здоровій національній спільноті — не склала теж на скітальщині трудящих рук. Між іншими і господарська ділянка праці — ця матеріальна основа фізичного і духового розвитку національної спільноти — не осталася позаду інших ділянок національних змагань української еміграції. Доказом цього є многогранна господарська організація громадського характеру, яку за час від закінчення воєнних операцій по сьогодні під захистом ЦПУЕ створила українська еміграція на всіх просторах її перебування, не тільки в окупованій Німеччині, але теж і поза нею в Європі. У будові цієї господарської організації беруть участь всі конструктивні сили української еміграції, як кооперативного так і суприватного сектора — хліборобського і міщанського — при чинній допомозі професійних організацій. Оця співпраця усіх чинників, зв'язаних з народнім господарством, свідчить про те, що дух конструктивної праці, який так позитивно виявляється на Рідній Землі, це дух незломаний, це цінність, яка мов добрий ангел-хоронитель веде українців і на еміграції шляхом громадської творчості та захищає його як найкраще від деструктивних впливів післявоєнного, часто морально звищеного й господарчо спекулятивного, довкілля.

Самоорганізація власних сил еміграції, самопоміч і взаємна поміч — ось основи

морально-здорової і надійної господарської організації українців на чужині. Така організація сама по собі дає підстави до розпінки добра і зла, сьогодні так часто затираючо практикою спекулянтів, сумної слави лицарів наживи.

Від перших починів упорядкування організованого життя української еміграції будівничі громадського життя мають ідеал оперти це життя не на чужій ласці, а на власних моральних і матеріальних силах, на власній праці скітальців.

Українець, загартований у важкім змаганні за своє національне існування на власній Батьківщині під чужою владою, не впав духом і тепер, опинившись поза межами Рідного Краю. Навпаки, він гадає шляхом самоорганізації, самовиховання чи радше перевиховання і надалі класти власними силами основи свого сучасного особистого і громадського життя та підготовити себе до дальших організованих змагань тут, на скітальщині, при змінених умовах, зокрема якщо прийдеться йому піти на заокеанську еміграцію.

Така духовна поставка українця-емігранта дає українській еміграції, майже без решт, велику моральну силу еманципуватися з-під чужої ласки, чужої милостині, подаваної хочби від найщирішого серця. Така духовна поставка дозволяє українському емігрантові зберігати за собою гідність людини і добре самопочування. Така духовна поставка і зв'язана з нею праця дає українській еміграції реальну підставу власної оборони від наклепів чужинців,

що схильні всі негідні вчинки одиниць перекидати злорадно на цілу спільноту.

Українські власні варстаті праці тут на еміграції є ще, самозрозуміло, дуже скромні у порівнянні до таких же варстатів праці, вирощених трудом поколінь на батьківщині. Але вони є проречистим доказом морального здоров'я української еміграції, яка живе по таборах, як і тієї, що живе поза таборами. Організована праця української еміграції зискує признання американського Військового Управління і різних харитативних організацій та Міжнародного Червоного Хреста. Всі ці чинники оглядають і оцінюють конструктивну працю української еміграції. Їх оцінка спирається на пізнанні правди. І їх оцінка є міродайна. З тих мотивів, ставлячи самі до себе високі вимоги щодо нашої поведінки і наших творчих змагань на еміграції, можемо не звертати уваги на дешеві, з політичних мотивів кидані з різних сторін наклепи на українську еміграцію в окупованій Німеччині.

Всі ми, українські емігранти-громадяне, рішуче засуджуємо вчинки одиниць, позбавлених громадської вартості, але водночас стверджуємо, що ніяке суспільство не вільне від асуспільних елементів. Осуджуємо і поборюємо неетичні вчинки покидьків громадянства, щоб охоронити здорове громадянство від неслави у сучаснім і від загрози для майбутнього громадського життя на чужині як і від неменшої загрози життя на Батьківщині, якщо Провидіння дозволить нам вернутись на Рідну Землю.

До конструктивної праці на господарськім полі, у всіх скupченнях української еміграції, у таборах і поза таборами, взялись майже всі маси українських скітальців. Особовий склад скupчень, їх потреби і спроможності створили цілу мережу господарських приватних і кооперативних варстатів праці різних категорій і різного юридичного оформлення під проводом ЦПУЕ і його центральних господарчих установ, що працюють над закріпленням стану посідання цих варстатів праці за українською еміграцією як суспільною спільнотою. Попри постійні технічні удосконалення вирощених нами варстатів праці і нашої наполегливої роботи та стороожкості сучасний момент вимагає від нас ще й правного оформлення нашого господарського дорібку у кооперативнім і суперприватним секторі. Головна наша увага скupчується покищо на таборових господарських станицях української еміграції; як знаємо американська влада над таборами не вспіла ще дотепер зуніфікувати свого становища до таборових господарчих організацій української еміграції. Також позатаборові станиці, коли йде про остаточне їх оформлення, вимагають дальших заходів у німецької влади.

За нами, як творцями українських господарчих станиць, говорить перед американською і німецькою владою факт, що всі ці станиці визначає їх суспільне наставлення. Всі вони — це некапіталістичні станиці, але станиці праці трудових прошарків української еміграції, інтелектуальних і фізичних працівників з метою послуг для громадян, шукаючи для них праці та господарського захисту від товарової лихви, а водночас допомагають суспільній опіці і культурно-освітнім станицям у їхній праці для добра цілої української еміграції.

Такі засади праці увела в громадське життя Батьківщини українська кооперація. Такі засади принесла вона й на скітальнину. Добрий приклад кооперації став для суперприватницького сектора дорожвказом на Рідній Землі і на еміграції. Наш суперприватницький сектор має теж у великій мірі громадське наставлення.

Український кооперативний рух був і є одною з віток життя-змагань українського народу як органічної цілості. У своїх змаганнях українська кооперація підпорядкувалася і підпорядковується добру нації. В ім'я тієї нації і для неї працює український кооператизм над господарським і культурним розвитком її трудових верств, над творенням і поглиблюванням власними силами рідної цивілізації. А шириною і глибиною культури та цивілізації мірять вартисть народу.

Український кооперативний рух, будований на засадах добровільного гуртування, становить один із секторів господарського життя народу. Український кооперативний рух поборює тільки капіталістичний сектор. Суперприватний сектор становить головні заинтересування всього українського, не тільки кооперативного, руху. Цей сектор, спертий на приватну власність, дає членів для кооперативного руху всіх народів. Кооперація не затирає ані особовости члена ані не бажає касувати його приватної власності, навпаки — допомагає притаманним для кооперації способом розвивати особовість скооперованих членів і їх приватно-власницькі господарства.

Звідси і на еміграції, якщо наше господарське життя розвивається з двох огнищ, кооперативного і приватного, не заходить потреба боронити один чи другий сектор, але єднати обидва з метою підпорядкування всього господарчого життя вищим завданням народу.

Нація — це органічна цілість різнородностей. Єдність — це гармонія всіх тих різнородностей в національному організмі.

Нехай же гармонія, яка визначає досі господарське життя еміграції, організоване на громадських засадах, доведе нас до суцільного об'єднання, і на інших відтинках нашого громадського чи політичного життя.

Нехай же орган „Господарсько-Кооперативне Життя“ причиниться до цього величного діла серед сучасних умов нашого життя.

Нехай конструктивні сили нашої еміграції під своїм прапором поведуть господар-

ське діло — різне по своїм походженням і призначенню — до гармонійної співпраці і доведуть до гармонійної злукі всіх різноманітностей, об'єднаних життям і методами праці, до єдності, якої вимагає добро нашої національної спільноти.

Ю. Павликівський

Українська кооперація на еміграції

Остання світова війна, що зруйнувала жахливим способом українські землі та українське народне господарство, знищила і ввесь матеріальний дорібок української кооперації. Матеріальні витрати хоч і великі проте не такі болючі, як втрати в людях; багато передових українських кооператорів загинуло наслідком воєнних дій; багато з них замучено у концентраційних таборах або померло серед емігрантських зліднів. Це велика втрата для українського кооперативного руху і для українського народу.

Не зважаючи на дуже несприятливі обставини українська кооперація за час свого існування не лише положила основи під модерне народне господарство на рідних землях, але й витворила великі моральні цінності, зокрема виховала великі кадри солідних, фахових працівників, що залишаться на довгі роки добром української нації. Українська кооперація за ввесь час свого існування придержувалася послідовно у своїй конструктивній праці ідейних кооперативних, тобто суто громадсько-спільніх, зasad, спертих на демократичних основах, і ці засади зберегла навіть під час німецької тоталістичної окупації.

Як наслідок війни багато наших кооператорів опинилося у Німеччині, на примусовій еміграції. І тут теж українські кооператори, одні з перших, стають до громадської праці в таборах і різних наших середовищах.

Для підрахунку всіх сил і намічення пляну праці українські кооператори із західніх зон Німеччини вирішили створити ідейний і господарський центр української кооперації на еміграції. З цією метою відбулася 15 і 16 квітня 1946 р. в Мюнхені перша ділова нарада, на якій між іншим зроблено підсумки кооперативної праці в краю, апробовано започатковану вже поодинокими кооператорами працю тут на еміграції і намічено мінімальний план на найближчий час. Зокрема присутні на нараді кооператори прийняли з задоволенням до відома факт, утворення при ЦПУЕ Громадської Контрольної Ради для провірки підсумків закінчення діяльності громадських установ у краю, яка побіч діяльності кооперативних установ, окрему увагу

буде присвячувати і кооперативним працівникам для визнання довір'я за минулу діяльність.

Нарада ця вирішила скликати загальний з'їзд українських кооператорів для створення Об'єднання Кооператорів при ЦПУЕ.

8 і 9 червня 1946 р. відбувся перший загальний з'їзд українських кооператорів і установчі збори Української Кооперативної Централі в Німеччині. На з'їзд прибуло 115 українських кооператорів (в тому числі 17 представників існуючих кооперативів на всіх 28).

На з'їзді заслухано доповіді і обговорено багато актуальних справ. Обговорено теж організаційну схему і перші наслідки праці таборових і позатаборових кооперативів. Заслухано доповідь представника ЦПУЕ про потребу господарської організації української еміграції і плян побудови української кооперації на чужині. Вкінці схвалено статут “Об'єднання Українських Кооператорів” при ЦПУЕ.

Крім того відбулися установчі збори Української Кооперативної Централі в Німеччині, на яких заслухано інформаційну доповідь представника ЦПУЕ про потребу такої організації, а опісля розглянено і схвалено статут централі та вибрано керівні органи.

28 січня 1947 р. відбувся в Мюнхені другий краєвий з'їзд представників усіх українських кооперативів із західніх зон Німеччини. На цьому з'їзді постановили негайно розпочати діяльність торговельної централі “Центросоюз”, заснованої 8-9 червня 1946 р.

В зв'язку з цим з'їзд ухвалив:

1. Передати тимчасово ведення товарової гуртівні кооперативі “Кос” у Мюнхені.

2. Наладнати люстраційно-інструкторську працю в кооперативах, яку має самостійно провадити Організаційний Відділ Центросоюзу. Одночасно Організаційний Відділ Центросоюзу буде вести ідейно-організаційну працю, засновуючи нові кооперативи.

3. Тимчасово деякі справи передати до реалізації кооперативі “Кос”.

4. Для упорядкування праці в Централі всі діючі кооперативи зобов'язані негайно внести відповідні грошові внески, про су-

му яких кожен кооператив повідомлено окремо. Внески треба переслати до кооп. "Кос" з допискою "для Центросоюзу".

Дирекція "Центросоюзу" розпочала свою працю з 1 лютого ц. р. в приміщенні кооп. "Кос" у Мюнхені.

В останній час дуже актуальною проблемою для нас є утворення переселенських кооперативів і створення Ревізійного Відділу при ЦПУЕ для існуючих кооперативів, які треба хоч раз до року проревізувати фаховим ревізором.

Андрій Качор

»Об'єднання Українських Кооператорів« до кооператорів

"Задивлені у зорі твердо ступають по землі". Слова творця кооперативної системи на західно - українських землях, що так влучно характеризують кооператорів і їх духове успосіблення, які знайшли своє віправдання і тут на еміграції.

Час, що пережила наша еміграційна суспільність по закінченні війни 1945 р. а частинно 1946 р., можемо назвати періодом втрачених можливостей, періодом надій на скорі переміни, періодом мрій про різні еміграції та комбінації.

Кооператори перші позбавились ілюзій. Вони почали творити варстati праці, економічні клітини серед нашого суспільства. Вони перші з усіх професійних працівників на своїх Установчих Зборах 9.6.46. в Мюнхені створили своє станове товариство "Об'єднання Українських Кооператорів" при ЦПУЕ. Зібралися ті, що оформлювали ідеологічно й творили практично українську кооперацію у нашій батьківщині, ще до війни та рішили, що треба:

1. Згуртувати всіх українських кооператорів у станове товариство, щоб можна було заступати їх інтереси перед громадськими чинниками, а посередньо перед владою.

2. Утримувати зв'язок із зовнішнім кооперативним світом та репрезентувати українську напіонально - демократичну думку перед ідейними провідними міжнародними кооперативними організаціями.

3. Пропагувати кооперативні ідеї серед української еміграції, допомагати членам у поглибленні фахової освіти, допомагати при організації і веденні праці українських кооперативів, що діють на еміграції, чинною участю у праці на економічній ділянці нашого еміграційного суспільства.

Так створене Товариство, почало свою діяльність. Справді дотеперішній баланс праці, дотеперішні осяги незначні. Однак коли до сього балансу додати всю цю працю, яку кооператори виконують на різних громадських, зокрема економічних, ділянках, всі ці позитивні прояви, яких ініціаторами і виконавцями є кооператори, то безперечно треба ствердити, що український кооператор на еміграції і надалі стоїть на службі свого народу. Згуртовані

кооператори у двох територіальних відділах товариства безперечно дали багато позитивної праці для суспільства.

У дальшому розвитку та посиленні організаційної праці товариства Управа Об'єднання українських кооператорів просить усіх кооператорів - науковців і кооператорів-практиків зі стажем праці не менше п'ять літ та прихильників українського кооперативного руху української національності:

а) переслати управі товариства свої адреси. В місцевостях, де є більше кооператорів, просимо скласти відповідні списки з адресами;

б) просимо всі управи діючих уже кооперативів так таборових, як і позатаборових, подати свої дані (адреса, управа, кількість членів, пайовий капітал, як оформлені кооп., на якому статуті).

Після переведення реєстрації, себто зараз по одержанні адрес, Управа Т-ва вишиле членські заяви та статут ОУК. В місцевостях, де є 20 кооператорів, можна створити Відділ. Знаючи здисциплінованість та почуття обов'язку наших кооператорів, Управа Т-ва вірить, що всі наші кооператори цірою й охоче відізвуться на це прохання Управи.

Адреса Управи: Мюнхен, Розенгаймерштрассе 46 а, кооп. К.О.С. з допискою: для Об'єднання Українських Кооператорів.

Управа.

Кооператив — це добровільне, на принципі рівноправності і самодопомоги засноване об'єднання людей з метою поліпшити свій добробут шляхом ведення на спільній рахунок підприємства, яке має збільшувати трудовий заробіток учасників, або зменшувати їхні видатки на споживання, відповідно до використання ними цього підприємства а не по кількості вкладеною капіталу.

(Проф. Б. Мартос)

40-ліття педагогічно-громадської і кооперативної праці проф. Бориса Мартоса

Ініціативний Комітет при Українській Економічній Високій Школі в Мюнхені вшанував у травні ц. р. 40-ліття педагогічно-громадської і кооперативної праці професора Бориса Мартоса.

Професор Б. Мартос, відомий як автор першого наукового твору, українською мовою, про кооперацію п. н. "Теорія коперації", своєю наполегливою працею він вливав своє ім'я в історію українського економічного руху на вічні часи. Він належить до ініціаторів організації першого українського високого економічно-кооперативного шкільництва, що дало початок не лише сучасній модерній українській кооперації, але взагалі відродженню всього українського господарського руху.

І тому з приводу цього скромного ювілею 40-ліття праці проф. Б. Мартоса хочемо коротко нарисувати сильветку Шановного Ювілянта.

Борис Мартос народився на Полтавщині 20.5. 1879 р. (ст. ст.). Вже гімназистом 5. кл. почав він заробляти на своє утримання тим, що допомагав у наукі іншим учням; так само і студіюючи в університеті, заробляв гроші лекціями, при чим відзначався як добрий репетитор. Коли в Харкові в кінці 1906 р. організувалися загально-освітні курси Чадова, закликано його викладати математику й космографію. В роках 1907-1908 Б. Мартос викладає математику на курсах для підготовки землемірів, латинську мову на Вищих Жіночих Курсах і географію на курсах, улаштованих Т-вом Торговельних Помічників. В той час почав він викладати математику в одній з харківських жіночих гімназій однаке скоро царська поліція заборонила йому педагогічну діяльність, як людині „політично непевній“ — участь у таємній українській організації (Українська соціал-демократична партія).

Це було причиною, що Б. Мартос мусів змінити фах, спершу працює він у Волинському Земстві як старший контролер статистичних робіт (1909 р.), одночасно провадить він кілька курсів для підготовки студентів та вчителів до переведення оціночно-статистичного асекураційного перепису з таким успіхом, що відомий наш ста-

тистик О. Русов запропонував йому асистентуру при своїй катедрі в Київському Комерційному Інституті; але він мусів відмовитися. Відбувши 10-ти місячну практику в Волжсько-Камському Банку (1910 р.), працює в кооперації, як старший інструктор кооперації у Волинському Земстві, пізніше як член управи Кубанського Кооперативного Банку, згодом як інспектор кооперації в Полтавському Земстві, а вкінці як голова управи Центрального Українського Кооперативного Комітету. Одночасно був головою надзвірної ради "Дніпросоюзу" та членом надзвірної ради "Украйбанку".

В цей час (пп. 1911-1918) не кідає Борис Мартос і педагогічної праці, організуючи в різних місцях кооперативні курси або беручи участь у курсах, що їх організовували інші кооператори. Будучи генеральним секретарем Української Центральної Ради, він організував в 1917 р. піврічні курси для підготовки кооператорів вищої кваліфікації. На цих курсах викладали кращі наші професори-економісти, як М. Туган-Барановський, К. Мацієвич, С. Остапенко та інші.

1918 р., разом з Туган-Барановським та К. Мацієвичем організує він Кооперативний Інститут, першу в світі вищу кооперативну школу. Одночасно викладав він в кооперативній школі "Дніпросоюзу" ім. В. Доманицького в Київі та був запрошений лектором до Київського Комерційного Інституту. У першому уряді Директорії УНР (р. 1919) Б. Мартос був міністром фінансів.

У 1920 р., склавши обов'язки міністра, робить наукову подорож по Німеччині (Берлін, Дрезден, Лейпциг, Рейнсбург, Мюнхен, Гамбург), де знайомиться з кооперативними організаціями та укладає плян організації кооперативної школи на еміграції. Підібравши склад викладачів (економіст М. Порш, правник В. Старосольський та ін.), їде він 1921 р. до Ужгороду, де веде переговори з А. Волошином, Ю. і М. Брацайками та ін. тамошніми українськими діячами, але, на жаль, безуспішно. Тому їде до Праги і там організує вечірні кооперативні курси для українських емігрантів при Українському Громадському Комітеті, на чолі якого тоді стояв М. Шаповал. З іні-

Проф. Борис Мартос

ціятиви міністра Гірса та з підтримкою президента Т. Масарика, ідея цих курсів поширилася з початку до Інституту Сільсько-Господарської Кооперації а потім Господарської Академії в ЧСР (Подебради).

Як член організаційної комісії цієї школи, розробив він плян навчання кооперативного відділу економічного факультету.

Від 1922 р. до ліквідації Української Господарської Академії викладає Мартос в ній з початку як доцент, а потім як професор, беручи на себе і адміністративні функції. Працює теж як секретар професорської ради та продекан економічно-кооперативного факультету цієї школи.

Коли Академія була змушенна приступити до ліквідації, професори її вирішили продовжувати працю способом заочного навчання; проф. Мартос бере активну участь в комісіях для організації Українського Господарського Інституту (УТГІ) та Спілки Професорів Української Господарської Академії (СПУГА) і в праці цих установ. В рр. 1936-8 був він директором УТГІ і головою СПУГА.

В той же час бере він участь в роботі Масарикової Академії Праці в Празі та в Етократичному Товаристві, де виступає з прилюдними викладами в питаннях кооперації та економіки, а також в Українській Науковій Асоціації, де зачитує доповідь на тему: "Світова криза, її причини й методи поборення". На I. і II. Українському Науковому З'їзді виступає він з доповідями: "Класифікація кооперативів" та "Значення будівельної кооперації". На запрошення Центрального Союзу Чеських Кооперативів (р. 1934) керує він курсом для підготовки кооперативних службовців та кооперативним семінаром цього союзу і переводить статистичні дослідження діяльності чеських кооперативів.

За час своєї педагогічної праці написав Б. Мартос низку підручників, як "Теорія

кооперації", "Кооперативна ревізія", "Організація і ведення зібрань", "Будівельна кооперація" (незакінчена), що являють собою оригінальні праці. Крім цього написав він багато інших наукових економічних праць, як „Курс валюти й забезпечення її золотом“, „Класифікація кооперативів“, „Нарис історії української кооперації“, „Межі розвитку кооперації споживачів“, „До методології студіювання кооперації“ і ін. Деякі з його наукових праць надруковано в "Revue Int. des Etudes Cooperatives". За цінні теоретичні праці проф. Мартоса, обраний його дієсним членом Міжнародного Інституту для студіювання кооперації.

Тепер працює проф. Мартос над розробкою двох тем: "Можливість поборення господарських криз" та "Забезпечення курсу паперових грошей". На останню тему він недавно зробив доповідь в Українському Економічному Товаристві в Мюнхені.

Впродовж 40-літньої педагогічної діяльності, проф. Б. Мартос завжди керувався думкою про збільшення кадрів української національної свідомої інтелігенції з доброю фаховою підготовкою, що змогла б керувати господарським життям, зокрема кооперативною йогогалуззю. Його праця не пропала марно. Серед сучасних українських громадських діячів, професорів і директорів кооперативних установ можна зустріти чимало осіб, що колись були слухачами його лекцій.

Проф. Б. Мартос працює тепер як професор і ректор Української Економічної Високої Школи в Мюнхені, як член Українського Наукового Економічного Товариства в Мюнхені та як професор Українського Технічно-Господарського Інституту в Регенсбурзі, а також як член Президії Української Переселенської Ради.

Василь Вереш-Сірменський

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА

Карткова система і ціни харчів в Україні

В Україні є чотири роди харчових карток. Первішний найкращий рід, одержують старшини армії і поліції (НКВД) та їхні родини, другий професори університетів і інститутів та мистці, третій урядовці, а четвертий всі інші.

У Львові особи, що мають харчові картки третьої категорії, одержують 400 гр. хліба денно, а також місячно 1400 гр. м'яса, 800 гр. жиру, 400 гр. цукру та 4000 гр. борошна.

Поза максимальними цінами харчових продуктів у державних магазинах, за якими нераз треба стояти в довгих чергах, існує ще толерований державний вільний ринок. Ось ціни на деякі товари вільного ринку у Львові: 1 кг. хліба — 32 карбованці, 1 кл. масла — 120-140 карб., 1 кг. м'яса — 45 карб., 1 л. молока — 45 карб., пара черевиків — 1500 карб., одна сорочка — 500 карб., костюм муж. — 5000 карб.

І це в той час, коли місячна плата сівєтського урядовця становить 600 карб. Старшини одержують 1.000 до 1.500 карб.

Треба зазначити, що в Кропивницькому, як і взагалі на східно-українських землях, ціни значно вищі. Тому звідтіля люди масово їздять на "захід" по закупам. (УПС).

Українська кредитова кооперація в Канаді

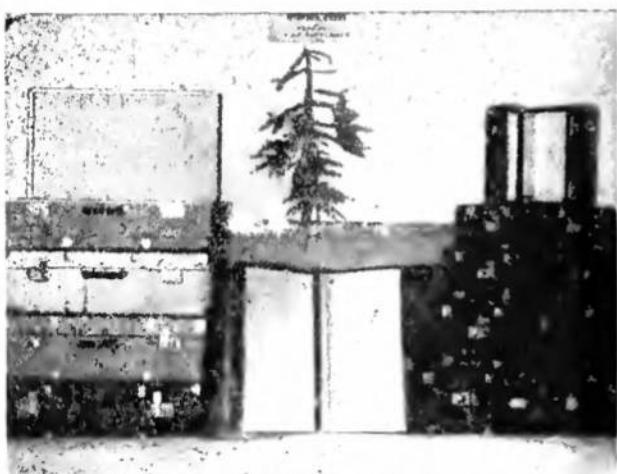
Як подає канадський "Новий Шлях", кредитова кооперація між українцями в Канаді росте, діє, скріплюється. Кредитових спілок між українцями близько 25, що гуртується в себе 3 тисячі членів.

Живи й гори. Не для того, щоб згоріти, а щоб світити й гріти.

Фрагменти з виставки праць таборових майстерень в „Сомме-Казерне“ в Авгсбурзі

Фрагмент дитячих забавок.

Валізи таборової майстерні

Куток вишивки.

Українська кустарна промисловість

Коли частина українського народу покидала батьківщину, то разом з нею покинули рідні землі й найголовніші діячі її дрібної промисловості. Цими діячами були фахівці в кустарній та ремісничій промисловості.

Кустарна або доморобна й реміснича промисловість займають поважне місце в економіці наших земель. На жаль, дуже мало є статистичних даних про цей вид дрібної промисловості, в якій беруть участь переважно українські елементи населення. За даними з 1927—28 р. дрібна й кустарно-реміснича промисловість виробила продукції на 1.132.464.4 тис. карб. Було в ній зайнято 768.163 осіб. Окремо даних за кустарно-ремісничу промисловість, на жаль, нема.

В УССР вся промисловість, крім дрібної, була удержанена. Для ремісничої й кустарної промисловості формально можливості для існування не були зачинені, але їх поставлено було в такі важкі умови, головно щодо набування потрібної сировини й матеріалів, високе оподатковання, так що фактично приватні підприємства не могли існувати. Приватна ремісничо-кустарна промисловість УССР існувала тільки в мінімальних розмірах.

Кустарна й реміснича промисловість за довоєнних часів відогравала в господарстві України не останню роль, вона задовольняла потреби в промислових виробах споживача на селі, де вона була поважним конкурентом для фабричного виробництва, певні галузі її відогравали роль також у задоволенні потреб міського споживача, зокрема кравецтво, шевство кушнірства, слюсарство та різні технічні майстерні.

З огляду на загальну недостачу фабричних виробів заsovітських часів на Україні кустарна та реміснича промисловість мала підстави для свого існування. Проте в становищі кустарно-ремісничої продукції, починаючи з часів колективізації й переведення індустріялізації, зайшли важливі зміни. Переведення колективізації змінило правове й господарське становище селянства, зпоміж якого рекрутувалась головна маса кустарних виробників й сільських ремісників. Це мусіло відбитись на загальному стані кустарно-ремісничої продукції. Так само мусіли вплинути на зміну цього стану й боротьба, яку розпочала совітська влада проти приватних підприємств зокрема високе оподаткування і змагання совітської влади до їх примусового коопераціонування. В останні часи ця промисловість існувала в багатьох

на й реміснича на еміграції

випадках нелегально або напів легально.

Райони найзначнішого поширення кустарно-ремісничої промисловості — це Полісся, Правобережжя, Лівобережжя. В степовій Україні вона розвинена значно слабше. Також існує ця промисловість в Галичині, в Карпатській Україні, на Буковині та в Басарабії.

На придніпрянській Україні віділюються такі ремісничі виробництва: ковальське, кравецьке, столярське, млинарське, хлібопекарське і шевське.

Кустарні виробництва масмо такі: гончарське, боднарське, ткацьке. В деяких районах кустарне виробництво набирає характеру мистецької промисловості, ганчарство і вишивальництво на Поділлі та ткацтво на Полтавщині і Київщині.

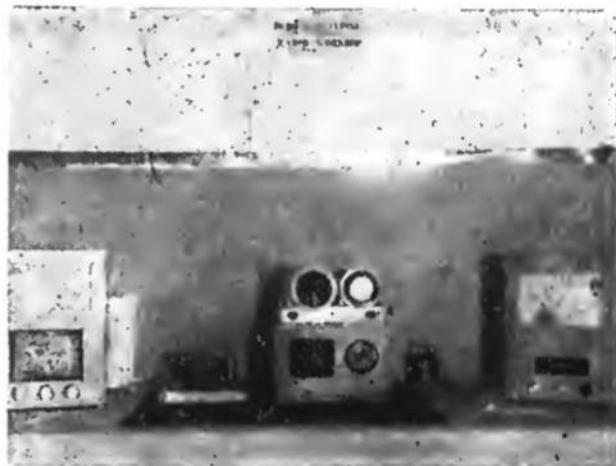
На західніх землях серед ремісничих закладів поширені заклади обробки шкір, волокнуватих речовин, харчових продуктів і металів. З галузів кустарної промисловості існують: виріб полотна, килимарство, кужірство, виріб сукна, селянського одягу, деревний промисл, кошикарство, ганчарство. Зокрема на Буковині й Галичині гарні вишивки.

Кустарна промисловість пошиrena найбільше по селах і малих містах.

Кустарним (доморобним) промислом називають такий промисл, що ним займаються головним чином у вільний час від сільсько-господарських робіт у себе в хаті, без вживання складних машин, простим знаряддям для невідомого споживача на збут. Реалізують свою продукцію більше по ярмарках та базарах. Ремісничим промислом називають такий промисел, що ним займаються без вживання складних машин і свою продукцію виробляють для певного споживача на замовлення.

Фахівці цих промислів переїхали на еміграцію і почали продовжувати своє виробництво. Наприклад, у таборі Петерсберг та колонії Госляр працюють дві жіночі майстерні, перша робітня ручних робіт і вишивок, друга-робітня забавок. У таборі Брауншвайгу в будинках „Розалія — касерне“ існують такі робітні: столярська, шевська, слюсарська, радіо-технічна, бляхарська чоловіча та жіноча кравецька робітня. У таборі Боїс-Бруле фото-майстерня, в українському таборі в Ульмі є такі робітні: чоловіча, жіноча кравецька, трикотажна, слюсарська, що виробляє праски, свічники, попільнички, електричні кухонки тощо, ковальська робітня, що виробляє: сани, сокири, підкови; робітня українських вишивок, де вишивають: рушники, сорочки, хустки, килими за взорами з різних око-

Фрагменти з виставки праць таборових майстерень в „Сомме-Казеріе“
в Авгсбурзі

Радіоапарати з кооперативної майстерні.

Римарські вироби.

Гуцульські вироби на еміграції.

лиць України. У цій вишивальні є узори й фарби Полтавщини, Поділля, Бойківщини, Волині. Крім того, в цьому таборі є робітня, що виробляє гуцульські скриньки. В українському таборі Гойтліген є кустарна робітня ляльок. В таборі Ляйм є кустарна мистецька майстерня, де виробляють дерев'яні ляковані коробки, гарно розмальовані олійними фарбами, різокольорові настиста з пласти маси, обручки, брошки, сережки, браслети. У таборі Майнц-Кастель є такі робітні: 2 кравецькі жіночого одягу, 1 чоловічого, шевська, радісва і електротехнічна. В Гетінгені майстерня ляльок. У таборі Людвігсбург є кустарна майстерня „Українське Народне Мистецтво“, де виробляють т. зв. „касетки“ — різьблені, інкрустовані або галтовані кольоровою соломою, а також альбоми та рамки. Подібні майстерні мають табор „Сомме-Казерн“ в Авгсбурзі та табори в усіх західних зонах Німеччини. По характерних узорах можна пізнати, з яких околиць походить творець тієї чи іншої касетки з Київщини, Полтавщини, Гуцульщини Яворівщини, чи з Заліщицького. Вироби деяких таборів потрапляють до Англії і до Америки.

Поруч з кустарним та ремісничим промислом по наших таборах на еміграції в Німеччині існують ще відповідні ремісничі школи, де вчиться наша молодь.

Наприклад, у Корнберзі є реміснича школа. У таборі Кассель є реміснича школа, курси крою, шиття та фотографії. У таборі Мангайм є технічна школа з кіль-

коми різними відділами. У таборі Лайм існує українська школа мистецьких виробів, де учні вчаться малювати й виготовляти різні мистецькі речі як ляковані коробки, настиста, сережки, обручки, браслети, різні вироби зі шкіри, дерева, ювелірських і текстильних предметів. У цьому таборі була виставка мистецьких виробів тієї школи. Вона привернула увагу не лише мешканців табору Ляйм, але й численних чужинців. Частину експонатів передано, як подарунок від українців місцевій американській лікарні.

**

Виставки кустарних і ремісничих виробів відбувалися і по інших таборах. Так відбулася така виставка у таборі Ульм, у Сомме-Касерн в Авгсбурзі (8-15 січня) де найкращими експонатами були експонати народного мистецтва, а саме альбоми, килими, вишивки. Були також експонати робітень. Надзвичайно багата і прекрасно організована етнографічна виставка в українському таборі в Діллінгені. З її численними і високомистецькими експонатами привернула увагу не тільки українців, а й американців, німців та інших чужинців.

Крім виставок, що дивують і захоплюють чужинців нашим мистецтвом, маємо в продажі альбом „Українська Народна Вишивка“, друкований в Гайдельберзі. Він також рекламує нашу кустарну промисловість. Коштовне видання, друковане в багатьох фарbach з короткими поясненнями мовами: українською, англійською і німецькою.

Кустарна й реміснича промисловість становить поважне місце в економіці еміграційних мас нашого народу, а тому і заслуговують на більшу увагу. Висока якість кустарної і ремісничої промисловості знайомить чужинців Європи й Америки з мистецтвом української нації та нашими господарськими здібностями.

П. Х.

М. Д. ЛІНКЕЛН
Президент Кoop. Ліги в США.

Споживчі кооперативи, державні уряди та світова торгівля

(Стаття з місячника „Фрі Ворд“, Нью-Йорк)

Як можна вести продукцію й торгівлю без властивого доходу та заробітку — це річ незрозуміла не тільки для справжнього купця але і для гострого критика приватних підприємств. Тому не дивно, що так праві, як і ліві партії не цілком розуміють суть споживчих спілок. Ми, американці, часто займаємося проблемою шведських споживчих спілок, бо вони є кращим прикладом ведення господарки без доходу та заробітку.

Шведські методи

Продукція електричних жарівок мусіла перейти в Швеції завзяту боротьбу між ново заложеними кооперативами та вже існуючим трестом. „Ми знизимо ціни на мінімум можливого, ми вживемо всіх резервів, щоб вас побороти“ — загрожував трест електричних жарівок. „Але якраз цього ми бажаємо —

відповіли споживчі спільноти — тому ми зложили нашу спілку. Робіть, панове, що хочете! Ви можете ваші жарівки даром роздати. Якщо фабрика ваші ціни держатиме на низькому рівні, тоді ми досягли нашої мети.

В Швеції є найнижчі ціни на електричні жарівки, як будь де в Європі; сьогодні коштують вони половину тієї ціни, яку виставив був трест. Вже перед війною споживчі спільноти були горді своїми фабриками. Сьогодні це підприємство втрічі більше, як року 1938 і продукує не тільки електричні жарівки, але також неон — та флюоресцентні лампи, апарати Рентгена та інші електричні інструменти.

В Швеції ужили споживчі спільноти ще одної цілком нової тактики: вони інвестують свої капіталі в приватні підприємства, але не тому щоб черпати доходи з них, тільки

з причин зв'язаних спільно з добром споживачів. Поперше, поодинокі часті певного підприємства легше поступово викуповувати, аніж все разом переняти. Поодинокі акції можна дешевше купити. Подруге споживча спілка, що має тільки 20% акцій в своїх руках, одержує право голосу в підприємстві, а вона старається при помочі цього права знизити ціни та підвищити якість виробів. Потрете це право голосу дає можливість затруднювати власних робітників, які можуть в приватних підприємствах набирати досвіду, а потім використати їх в своїх власних спілках.

Шведський купецький світ не дуже вдоволений існуванням кооперативів, але це з цілком зрозумілих причин, бо вони спричинилися до перевороту в різних ділянках промисловості та торгівлі.

Центральна організація „Кооператива Фербундеть” продукує: маргарину, рослинні олії, керамічні вироби, гумові плаці для авт, чоботи, папір, каси, лазневі урядження та інші порцелянові вироби. Фабрика гумових плащів для авт цієї організації є найбільша в Швеції. „Кооператива Фербундеть” заложила також фабрику штучних угноень. 30% населення Швеції зорганізоване в споживчих спілках. В Англії охоплено кооперативним рухом 50% населення. Однак між тими двома державами помічається велика різниця. Шведи мають більше відваги в організації і за кладанні нових підприємств, в той час як англійці досить повільні та обережні.

Британський рух може похвалитися великими та сталими успіхами й великим досвідом. Так в Англії, як і в Швеції зустрічається з дня на день чимраз більше діячів суспільного життя, що працюють для розвою споживчих спілок. В Англії від споживчих спілок обрано навіть двох членів до англійського уряду. Але проблема, чи даний рух економічно більше зискає чи більше втратить через певні сталі або тільки тимчасові політичні зв'язки, ще не вирішена, дискусійна.

В кожному іншому підсекторі

Не тільки в Швеції та Англії з їх соціалістично-демократичними урядами, але і в Росії та Америці кооперативи мають певне значення.

До споживчих спілок треба зачислити селянсько-кооперативні кредитові товариства примітивної Індії, селянські кооперативи Японії, продукційні кооперативи бразилійських плянаторів кави та соціалістичні, комуністичні й католицькі кооперативи перед- і по-военної Італії. Папа Римський радив в своїм посланні до Стразбурзької конференції в червні 1946 р., щоб не соціалізувати індустрії, а тільки завести кооперативний порядок. Советська рада міністрів видала в листопаді розпорядження, щоб знову зорганізувати споживчі спілки в містах, які були 1935 р. роз-

в'язані. „Правда” зазначає, що підприємства потребують здорової конкуренції під державним наглядом, таким способом осягнеться більша продуктивність та знижаться ціни. Як бачимо, кооперативи можуть розвиватися під кожним підсектором.

Споживчі спілки та політики

Не дивно, що спроби надавання кооперативному рухові певних політичних напрямків лишилися без успіху. Виразно сказавши: соціалістичний кооператив — це щось неможливе, як наприклад „католицький ровер” або „республіканський годинник”. Споживчі спілки, що прийняли певні політичні напрямки або обмежили своїх членів певною політичною групою, або перестали розвиватися. В Чехо-Словаччині передвоєнні кооперативи були поділені на різні політичні групи, а знову повоєнні споживчі спілки збереглися від всяких політичних впливів. І власне ті повоєнні кооперативи здобули собі велике значення в господарському житті Чехо-Словаччини. Річ ясна, що в державі з соціалістичною більшістю населення, будуть і кооперативи соціалістично наставлені, а, як наприклад в США, де більшість населення консервативного погляду, кооперативи матимуть консервативний напрямок.

Але на загал ті кооперативи не можуть розвиватися, що не додержуються принципів вільного прийому членів. Тому система споживчих спілок не надається для такого краю, де суспільство поділене на ворожі партії. В таких обставинах службовці та члени споживчих спілок не мають змоги принести поміч цілому суспільству. Отже споживчі спілки розвиваються найкраще на демократичному ґрунті.

Світовий конгрес

В жовтні 1946 р. відбувся останній міжнародний конгрес „Кооперативного Союзу” („Кооперативе Альянсе”) в Цюриху. До „Інтернаціонального Кооперативного Союзу” (ICA), що був заложений 1895 р., належать 37 держав. До складу членів належить і Сов. Союз з 35 мільйонами власних членів, Англія 9 міл. членів, Швеція з 900.000 членів, крім них Франція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Польща і т. д. Австрійські кооперативи зміцнились на стільки, щоб вислати представників на конгрес, а німецькі представники були присутні тільки як обсерватори, бо їхні кооперативи ще не вигодили своїх воєнних ран.

Американські представники, вислані через „Cooperative League of the USA”, там виконали два завдання. Вони мали порушити справу переняття нафтових резервів на Близькім Сході через Інтернаціональний Кооперативний Союз (ICA), що є соціально-гospodarskoю дорадчою установою при Об'єднаних Націях. Справа переняття нафтових резервів передана в розпорядження Атлантий-

ської Хартії. На конгресі дійшло в цій справі до певного порозуміння.

Другим завданням американської делегації було створення міжнародної нафтової кооперації. Найбільші успіхи американського руху бачиться в продукції бензини та оліви. Сьогодні американський рух може похвалитися десятма рафінеріями, 200 милями проводу нафти, 500 джерелами нафтової ропи. В США існує 2.500 кооперативних танкових підприємств.

Світовий нафтовий кооператив

Говерд Кауден з групи Кенсас Сіті ставив на останньому передвоєнному конгресі ICA, пропозицію створення світового кооперації. Через вибух війни довелося цей плян відложить на пізніше. Однак з часом, коли трапилася оказія створення міжнародного торговельного нафтового товариства, можна було думати про відновлення міжнародних кооперативних зв'язків. „Кенсас Сіті Кооператів Есоушіешен” продавала вже нафту по кооперативних установах для 22 держав, між іншим для Швеції, Шотландії, Голландії, Франції, Південної Африки, Бельгії та Австралії.

Торгівлю нафтою можна було передати міжнародному кооперативному торговельному товариству, яке заложено перед війною. Але, коли дійшло на конгресі до голосування, тоді створено нову організацію під назвою „Інтернешенел Кооператів Петролейт Есоушіешен” (ICPA).

Три держави були дуже заінтересовані новим світовим нафтовим кооперативом: Швеція, Шотландія та США. Проти цього пляну виступала Англія. Советський Союз не дуже охоче згодився на створення нової організації, бо він не має змоги укладати міжнародних торговельних договорів. На бажання більшості щодо здійснення і прискорення виміні нафти, заложено I. C. P. A. з капіталом 15 мільйонів доларів та з дирекцією зложеню з по одному членові представниками США, Швеції, Шотландії, Франції та Південної Африки.

Нафта, що ділітиметься через ICPA, може бути розпродувана тільки в кооперативах.

Тільки кооперативи тих держав можуть одержати нафту, що належать до міжнародної організації.

Контролю провадитимуть споживчі спілки, що підписали акції. Обмежений дохід з капіталу звертатиметься; кожна споживча спілка дістане право голосу.

Схід та Захід

Один репортер телеграфував з конгресу до Нью-Йорку: „Проповідник советської делегації категорично заявив, що споживчі спілки можуть розраховувати на інтенсивну допомогу Сов. Союзу, Чехо-Словаччини та Югославії. Це означає, що розділювання товарів через споживчі спілки погоджується з ідейними принципами приватної та державної господарки. Одже приходить нова можливість порозуміння Заходу зі Сходом.”

Ця заява досить цікава і хочемо вірити, що вона сповниться. Советська постанова щодо зреорганізовання споживчих спілок вийшла один місяць після конгресу в Цюриху. Не відомо чи ці дві дати мають якийсь зв'язок із собою. Поки ідея споживчих спілок спричиниться до порозуміння між Заходом і Сходом, потрібно буде змінити багато речей.

Вперше мусить Советський Союз призначити споживчим спілкам більшу свободу в провадженні продукції, експорту та імпорту. Західні споживчі спілки не хочуть входити в торговельні зв'язки з приватними як і з державними підприємствами. Більшість споживчих спілок не довіряє ані державній бюрократії ані приватним фірмам.

Подруге: кооперативна світова торгівля мусить так сильно розростися, щоб могла мірятися з приватними та державними картелями. В цій ділянці нема перешкод за винятком браку власної ініціативи та можливостей інтервенції уряду.

Спільноти споживчих товариств потребують свободи, щоб мати змогу продукування та однакового рівного трактування своїх членів. Вони мусять бути свободні від всяких негативних впливів та всякої партійної політики. Якщо вони матимуть такі обставини, тоді їх розвиток буде цілковито забезпечений.

Поселенські громади та колонізаційні кооперації

В ч. 7 „Переселенця“ з'явилася стаття інж. В. Потішка про переселенські громади та колонізаційні кооперації, яку з огляду на важливу проблему містимо майже в цілості.

Практика української еміграції (поселення) до різних чужих країн минулими роками показала, що окремий переселенець, особливо коли не знає місцевої мови, порядків, потрапляє на чужині в дуже скрутне становище. Коли ж він ще крім цього не має грошей, це становище буває іноді жахливе. Не зустрічачи ні звідкіля підтримки, він може потра-

пити в тяжку матеріальну залежність від тих фірм, підприємств або людей, що дають йому роботу, землю чи кредити на господарське устаткування. Йому тоді доводиться оселятися в нездоровій місцевості, яких особливо багато в тропічних країнах, або працювати в несприятливих господарських умовах, при яких неможливо стати на власні ноги. Ві-

домо, що в такий спосіб багато наших людей, які виїхали на еміграцію, загинуло в тропічних лісах та болотах.

Коли таких неорганізованих імігрантів приїздить до будь-якої країни багато, держава також має з ними багато клопоту.

Через те для держави і для імігрантів краще, коли вони приїздять організованими групами, які мають своїх перекладачів, керівників, що помагають їм організовано полагоджувати свої справи, як також усяких фахівців, що допомагають їм улаштувати своє господарство і побутове життя та добре провадити свою працю. Члени такої групи помагають один одному і спільно розбудовують те, що не під силу зробити одному.

Така організована група імігрантів, що складається з людей різних фахів, які один одного обслуговують, група, що спільно підготовляється до переселення і спільно поселяється на новому місці, — становить поселенську громаду.

В залежності від того, яку працю має провадити громада на місці поселення, склад її може бути різний: інший, коли вона збирається осісти на землі і провадити сільське господарство, інший знову, коли вона іде до промислових районів, скажімо на шахти, або будь-яку фабрику.

1. Склад сільсько-господарської колонізаційної громади.

Склад громади повинен добиратися дуже уважно. Тут не може бути механічного підходу. Треба добирати людей працьовитих, чесних і здатних до громадського співжиття. Треба по змозі, щоб вони один одного добре знали. Тому бажано гуртувати людей, які походять з однієї місцевості, якщо вони цього бажають, як також з одного табору, де люди пізнали один одного взаємно і зжилися. Слід також взяти до уваги віровизнання людей. Це не значить що кожна громада мусить бути обов'язково одного віровизнання: більша громада може бути мішаною; але в ній мусить бути достатня кількість людей одного віровизнання, щоб вони могли утримувати власну церкву і священика.

Окрім селян-фермерів та сільсько-господарських робітників, у громаді мусять бути ремісники, потрібні для громади, ковалі, слюсари, теслі, столярі, бондарі, лимарі, різні будівельні майстри, далі мірошники, молочарі, шкіряники, ткачі, також шевці кравці, голярі і т. п.

Так само мусять бути у громаді різні середньої й вищої кваліфікації агрономи, інженери, механіки, зоотехніки, лікарі, ветеринарі, землеміри, як також священики, вчителі, кооператори, диригенти, музики та інші культурні робітники.

Всі ці люди мусуть бути дібрані й організовані так, щоб кожний був потрібний і корисний для людей громади, мав у громаді забезпечену працю і заробіток, а ціла громада сама

себе могла обслугувати у всіх своїх господарських і культурних потребах.

2. Завдання поселенської громади.

Завдання громади такі:

1. Належно добрati членів громади.

2. Вишколювати фахи, яких бракує, перевищоклювати усі інші, відповідно до умов життя і праці на поселенні.

3. Правно підготовити й оформити переселення та поселення, тобто договоритися про те з належними установами, оформити документи, заступати інтереси громади та її членів перед різними установами.

4. Господарсько підготовити переселення і поселення, тобто здобути на переїзд засоби, реалізувати німецьку валюту членів громади, заготовити машини й устаткування для поселення, здобути кредити на господарське устаткування громади та її членів і т. д.

5. До часу виїзду з Німеччини організувати працю своїх членів так, щоб вони могли собі заробити засоби на переселення та набути корисну кваліфікацію.

6. Організувати упорядкований переїзд громади на нове місце.

7. Доцільно поселити громаду на місці поселення, підписати угоди, одержати й розділити землю, сплянувати розселення громади, та організувати її суспільне й культурне життя.

8. Допомогти кожному членові розбудувати і належно провадити своє господарство чи варстат праці.

9. Розбудувати громадські господарські та культурні заклади: млин, електрівню, різні підприємства, майстерні і т. п.

10. Розбудувати громадські культурні заклади: церкву, школу, лікарню, дитячі садки, театр, читальню і т. ін.

11. Організувати, якщо це буде дозволено місцевими законами, громадську адміністрацію: управу, суд, поліцію і т. ін.

12. Організувати суспільну опіку над старими, сиротами і хворими.

3. Громади. Величина громади.

Оскільки громада має спільно оселитися, вона повинна бути такою величиною, щоб могла утримати церкву, школу, лікарню тощо. Гадаємо, що треба організувати переважно невеликі громади, села, але такі, щоб могли самостійно утримувати потрібні громадські заклади. За таку найменшу громаду можна вважати 200—300 родин, або разом 500—800 осіб.

Така громада потребувала б 60—250 ферм чи земельних наділів (решта ремісників та інтелігенції). Коли рахувати по 20 гектарів на кожного, то разом це становило б 3.200 до 5.000 гектарів землі, або площу в 49 кв. кілометрів (7×7).

Ця площа досить зручна при поселенні одним селом і при хуторному оселенні з малим адміністративно - культурним осередком у централі.

4. Внутрішня організація переселенської громади та її органи.

Розглядаючи завдання переселенської громади, бачимо, що вони поділяються на три групи: 1. завдання супільно-адміністративні, 2. господарські та 3. релігійні.

А. До завдань супільно-адміністративних належить організація внутрішнього правопорядку: судівництва в громаді, санітарного, шкільного і культурного обслуговування громади, а також здійснення загально-обов'язкових заходів (збирання державних податків, виконання різних повинностей, часом дорожнє будівництво тощо). Сюди належать правна охорона членів громади та супільна опіка над ними.

Бюджет громадського самоврядування складається з податків. Витрати за цим бюджетом не мають на меті господарського зиску, вони безповоротні. Тому до цього бюджету не можуть зараховуватися чужі, позичені кошти. Для здійснення супільно-адміністративних завдань громада мусить мати органи громадського самоврядування.

За виробленою вже українською традицією та практикою еміграційного життя ці органи будується на демократичних принципах, тобто обираються вони на підставі демократичних виборів (безпосередніх, загальних, рівних, таємних і пропорційних).

Звичайно ці органи складаються з а) Громадської Ради, б) Управи, обраної Радою, в) контролі, та г) громадського суду.

В цей спосіб організовані існуючі органи наших таборових ЦПУЕ.

Б. До завдань господарських належить організація праці і господарств членів громади, господарська підготовка переселення, і розбудова кожного члена громади та громадських закладів.

Господарські заклади неоднаковою мірою інтересують кожного члена громади, неоднаково використовуються кожним членом і ні для кого не обов'язкові. Тому вони матеріально базуються не на обов'язкових податках, а на добровільних складках зацікавлених членів громади.

Всі господарські заходи провадяться за принципом господарської доцільності і зиску, і якщо вони провадяться правильно, кошти, вкладені в них, не пропадають, а зберігаються в різному майні та цінностях і навіть дають прибуток, а тому іх можна, коли це потрібно, повернути вкладачам. Через те до господарських заходів можна притягнути чужі, позичені кошти, які пізніше повертаються кредиторам.

Для здійснення господарських завдань громада мусить мати спеціальні господарські органи.

За виробленою українською традицією і перевіrenoю практикою, такими господарськими органами мусять бути кооперативні організації.

Члені поселенської громади організують поселенський чи колонізаційний кооператив, який здійснює всі загальногромадські господарські завдання.

Крім того, всередині цього кооперативу, або окрім від нього можуть творитися менші кооперативні спілки, артілі тощо для виконання спеціальних господарських заходів, у яких заінтересована частина членів (напр., різьбарська артіль, хорова капеля і т. п.).

В. Церковно-релігійні справи інтересують кожного члена громади неоднаковою мірою і крім того церковно-релігійне життя може будуватися у різних формах. Тому матеріально воно базується на добровільних безповоротних вкладках віруючих. Спосіб побудови церковних організацій приписується відповідним вищим церковним керівництвом і не залежить ні в якій мірі від органів громади.

Г. Таким чином поселенська громада має такі органи: а) органи громадського самоврядування, б) кооперативно-господарські та в) церковні органи. Всі ці органи будують і діють незалежно одні від одних.

Треба рішуче відкинути об'єднання адміністративних і господарських функцій в одному органі з таких причин:

1. Для ведення справ супільно-адміністративних і господарських потрібні різні люди.

2. Коли б органи громадського самоврядування провадили також господарські справи, то вони неминуче змішали б кошти громадського бюджету з коштами господарськими і мали б частину їх витрачати на безповоротні бюджетові видатки.

3. Вкладники, що дають гроші на господарські заходи та сторонні кредитори не довірять своїх грошей адміністративному органові, бо будуть боятися поперше, щоб вони не пішли на бюджетові видатки, а подруге, адміністративні органи складаються з людей, які можуть невміло з такими коштами поводитися і тому повернення останніх вкладниками незабезпечено.

4. Вкладники, члени кооперативу самі легко можуть змінити кооперативну управу, коли вона погано працює, змінити громадську управу вони не можуть так легко, бо для того потрібні загальні вибори, в яких не всі члени громади можуть бути зацікавлені.

5. Адміністративна Управа, коли вона керує також господарськими справами, може використовувати свої адміністративні можливості для господарського затиску членів громади, і через той затиск унеможлилювати кожному з них висловлювати свою думку і волю. Через те, в такій громаді ламається демократичний лад, а встановлюється безвідповідальність адміністрації і несправедливість.

Взагалі органи громадського самоврядування — це органи правопорядку і дисципліни, вони мають розсуджувати і карати зловживання кооперативних і взагалі господарських органів. Коли ж вони самі будуть ті зловжи-

вання робити, нікому буде їх розсуджувати й карати.

6. Недопускати об'єднання в одних органах господарських і самоврядувальних функцій, як також дбати, щоб господарська організація громади була побудована на дійсно кооперативних засадах.

7. Колонізаційні кооперативи повинні реєструвати свої статути в Головній Переселенській Раді, а після того в німецьких торговельних судах. До реєстрації в судах вони можуть провадити господарську діяльність в межах табору, за згодою УНРРА.

Колонізаційні кооперативи мусять підлягати громадській контролі з боку органів ЦПУЕ та Переселенської Ради, з якою тримають безпосередній контакт у всіх справах переселення.

Так само буде, коли кооперативним органам надамо прав адміністративних."

Отже громада мусить окрім будувати своє суспільно-адміністративне та господарське життя й відповідні органи. Залежно від цього вона мусить мати і два статути; статут громадського устрою і статут кооперативної організації.

5. Поселенські (колонізаційні) кооперативи.

Українські емігранти в своїй масі — бідні люди. Кооперативна форма найкраща і єдино можлива форма організації господарського життя бідних людей. Ця форма дозволяє поєднати невеликі засоби багатьох членів у більший капітал, з яким можна провадити господарські операції. Крім того, об'єднавшись у кооператив ці люди набувають т. зв. кредитоздатність, тобто можуть діставати за круговою порукою кредити, в той час, як кожний з них з окрема не може мати довір'я кредиторів. Нарешті спільними силами дрібні

продуценти можуть оплачувати кваліфікованих господарських керівників, які уміло провадитимуть господарські операції та порадять як правильно вести своє мале господарство чи варстат праці кожному членові кооперативу.

Але щоб кооператив існував і був корисний для своїх членів потрібно, щоб він був кооперативний не лише формою, але і за змістом. А кооперативний зміст полягає в товарицьких відносинах між членами кооперативу, у відсутності егоїзму та наживи одного за рахунок інших і в демократичному способі керівництва справами кооперативу.

Щоб кооператив дійсно мав кооперативний характер і служив інтересам маси її членів повинен: а) мати правильно складений кооперативний статут, б) підлягати громадській контролі, в) мати керівні органи добрані з громадськими нахилами праці людей.

Збереження цих умов, зокрема в колонізаційних кооперативах, має особливо велике значення. З цими кооперативами пов'язується значно більші інтереси їх членів, ніж скажімо, з сільським торговельним кооперативом тому крах такого кооперативу може надто дошкульно вдарити кожного її члена або навіть зіпсувати йому все його дельше господарське життя.

Отже при організації колонізаційних кооперативів треба особливо обережно і уважно підходити до людей до керівних органів.

6. Чи пора вже організувати поселенські громади та кооперативи

Так, пора вже організувати поселенські громади і кооперативи. Поки вони організуються і налагодять свою працю, пройде кілька місяців, а нам треба бути завжди готовими до можливості переселення.

ПАМ'ЯТИ СТЕПАНА КУЗИКА

Ділімось з українським громадянством на еміграції сумною вісткою, що 5 квітня ц. р. помер в Берхтесгадені визначний член нашої суспільності, бл. п. Степан Кузик, директор Центрального Кооперативного Банку „Центробанк“ у Львові, колишній посол до польського сейму, член Президії Ревізійного Союзу Українських Кооперативів, голова Надз. Ради „Центросоюзу“ та член багатьох українських товариств і установ у краю та на еміграції.

Бл. п. Степан Кузик народився в січні 1888 року в селі Загір'ю, біля Рогатиня в Галичині. По закінченні гімназії і правничого факультету задумував стати, за тодішньою традицією, адвокатом, щоб обороняти права та інтереси наших селян, яких дуже любив. Навіть на короткий час, по закінченні визвольних змагань, відкрив, спільно з адвокатом Гладким, адвокатську канцелярію в Рогатині. Тут спершу співпрацював з відомим організатором Рогатинщини о. шамбеляном Городецьким, а згодом сам став душою народного руху цього повіту. Не було майже села в Рогатинщині, в якому бл. п. Кузик не був хоч 2-3 рази з різними рефератами, доповідями або в справі організації читалень Промисловості, кружків „Рідної Школи“, „Сільського Господаря“ чи кооператив.

Приглядаючись до життя нашого народу зближька, він переконався, що самою культурно-освітньою роботою наш народ не вийде з занепаду; що нам треба сильних економічних організацій, бо лише економічна незалежність провадить на працю в кооперацію. Скоро вибирають його директором Окружного Союзу Кооператив у Рогатині. Під його кермою Союз цей гарно розвинувся і був одним з найбільших у Галичині.

Оцінюючи його солідність і невтомну працю, українське громадянство вибирає його 1928 р. послом до польського сейму в Варшаві однаке в політичній роботі не знаходить задоволення і тому при наступній каденції 1932 р. покидає посольство і цілком відається кооперативній праці. Маючи гарний переконливий — природний дар вимови, скоро звернув на себе увагу українських кооперативних централь у Львові, які покликають його на директора Краєвого Кооперативного Банку, „Центробанк“. Тут під проводом сеніора західно-української кооперації, д-ра Костя Левицького, організує т. зв. дрібну ощадність, нав'язує співпрацю з іншими кооперативними централями, коротко доводить „Центробанк“ до стану справжньої кредитової централі для всієї української кооперації.

Попри свою працю в "Центрбанку" стає він головою Надз. Ради Центросоюзу, заступником голови Ради Ревізійного Союзу Українських Кооперативів, членом Надз. Ради "Народної Торгівлі", членом головної Управи Тов. "Просвіта" крім того довший час працював членом дирекції видавництва "Діло".

З вибухом другої світової війни, в 1939 році, настувають для бл. п. Кузика важкі часи. Спершу лишається у Львові, але скоро мусить втекти від більшевиків за Сян. Тут із своїми співтоваришами праці організує новий центральний український кооперативний Банк у Krakovі, з Відділами в Ярославі та Любліні.

У 1941 році вірається до Львова і разом з дрігими кооператорами стає до відбудови знищеної більшевиками української кооперації на землях Західної України. Організує разом з інж. О. і п. К. новий „Центрбанк“. Ale ця праця не довга. Нові воєнні події змушують його покинути рідний край і йти на важку еміграційну мандрівку по чужині. Це все підриває його слабе фізичне здоров'я. Хто знав покійника до війни і побачив його тепер, то бачив, що це вже не той сам Кузик. Він змарнів, сильно подався, тільки його добрячі очі світилися тим самим блиском.

Постійна загроза виселення, журба про родину, а головно про найстаршого сина, про якого два роки не мав ніякої вістки, викликали в нього хворобу цукриці, а ця причинила до передчасної склерози. Не помогла дбайлива лікарська опіка

в шпиталі на Швабінгу, він гас на очах і 5. квітня ц. р. погас на віки.

Не маємо змоги дати повний перебіг життя Покійника, головно зробити підсумки праці впродовж 25 літ праці на полі української кооперації. Хочемо лише відзначити, що бл. п. Степан Кузик належав до тих рідких одиниць у нашому суспільстві, що мабуть не мав ні в приватному, ні в громадянському житті ворогів. Він не вмів робити собі ворогів. Коли навіть мусів комусь щось відмовити, то обив це в такий спосіб, що не можна було на цьому гніватися. Це була наскрізь добра, чесна і характерна людина, що не сплямив ані свого, ані нашого національного імені, ніяким поганим вчинком.

Смерть С. Кузика це велика втрата для української суспільності взагалі, а для кооперації зокрема. Пам'ять про нього серед української громади кооператорів буде передаватися як приклад для наслідування.

Похорон відбувся 8. квітня ц. р. о 2 год. дня в Берхтесгадені, де з покійником востаннє попрощались його близькі й друзі.

Від кооператорів прощальне слово виголосив інж Ю. Павликівський. Покійний залишив дружину і 3 дітей без ніякого забезпечення.

Чужа земля, до часу переселення його тлінних останків на рідну замлю, хай буде йому пером.

Кооператор

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЙ

„ТОРГІВЛЯ І ПРОМИСЕЛ“ — Бюллетень Об'єднання Українських Приватних Підприємців. Мюнхен.

„Торгівля і Промисел“ свою тематикою і змістом звертає на себе особливу увагу серед наших еміграційних видань. Часопис видається на циклостилі, на правах рукопису. Тим самим він приречений для обмеженого кола читачів і перш за все — для членів Об'єднання Українських Приватних Підприємців, себто для тієї частини нашої еміграції, що перша зрозуміла потребу опертия нашого еміграційного існування на власній економічній базі і перша теж конкретно приступила до будови цієї бази. Ale проблеми, що їх порушує „Торгівля і Промисел“, цікавлять далеко ширший загал нашої еміграційної суспільності. Про це свідчить хоч би той факт, що вже по кількох днях після появи цього бюллетеню він швидко зникає з полиць наших книгарень і далі круїзляє „з рук до рук“.

Останнє число „Торгівлі й Промислу“ відкриває свій зміст проблемою „Боротьби з убожінням“, проблемою власної всебічної господарської обслуги наших еміграційних мас.

Автор зазначає що наш, заощаджений на батьківщині, або тяжко зароблений на еміграції, останній гріш пливе у руки чужих шевців, кравців та інших чужих підприємств, що чужоземний ринок праці дивиться на нас через призму своєї власної економіки в бажанні перетопити наш піт на свою власну монету.

Висновок, до якого приходить автор „Боротьби з убожінням“, це гасло, що ні один сотик не може попасті у чужі руки, що всяка праця для наших людей мусить бути виконана нашими руками і що

„в хаосі гасел, плянів, мрій і надій, якими живе і кормиться наша сучасна еміграція, розв'язка цих господарських проблем має дуже конкретні підстави і можливості“.

В даючих статтях „Торгівля і Промисел“ закликає українських ремісників до творення власних ремісничих варстатів, аналізує можливості праці будівельних підприємств у Німеччині і приходить до висновку, що будівництво — це та галузь господарства, що дає особливо сприятливий ґрунт для праці чужинців і для можливості розбудови великого підприємства.

В статті „До практичних питань“ „Торгівля і Промисел“ звертає увагу українській еміграції, що вона повинна використовувати своє перебування в Німеччині щоби за кращими німецькими зразками навчитися вести різного роду підприємства, виховуючи, та вишколюючи потрібних для цього фахівців спеціалістів у відповідних німецьких першорядних фірмах.

Серед різного інформаційного матеріалу звертає на себе увагу інформація, що нова баварська конституція дозволяє чужинцям, що мешкають приватно на німецьких харчових картках, відкривати власні підприємства, і що Об'єднання Українських Приватних Підприємців допомагає бажаючим при здобуванні концесії в тій чи іншій галузі господарства.

В час, коли що раз то нові сотки українців по зазвичайних прав ДП залишають табори, — питання, що їх порушує „Торгівля і Промисел“, стають не лише актуальними, але й вимагають всебічних зусиль для їх негайній і всебічній реалізації.

I. L

Передплату на „Господарсько-Кооперативне Життя“ приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя“, Augsburg, Speyerstr. 1. 2) Збірно для кооператив і для Відділів „Об'єднання Українських Кооператорів“ та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооператорів“, München, Rosenheimer Straße 46 a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодиноке число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя“ — орган „Об'єднання Українських Кооператорів“. — Редактор: Колегія. — Видавець: Видавниця Спілка „Наше Життя“. — Ліцензія: П. Котович. Адреса для листування і грошових переказів „Our Life“, Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by Military Government I. C. D., Press Branch O. M. G. B. Licensee: P. Koto w y c z. Druck: Holzmann, Bad Wörishofen

